

FADI EL HAGE

ABRAHAM FABERT. DU CLIENTÉLISME AU MARÉCHALAT (1599–1662)*(L'Harmattan, Paris, 2016. 177 o. ISBN: 978-2343090283)*

Fadi El Hage azon fiatal francia hadtörténészek közé tartozik, akik kitartóan igyekeznek bepótolni az elmúlt évtizedekben elhanyagolt kora újkori hadtörténeti életrajzírás hiányosságait. Miután 2011-ben megjelentette óriási terjedelmű és hihetetlenül adatgazdag doktori disszertációjának könyvváltozatát (*Histoire des maréchaux de France à l'époque moderne*. Paris, Nouveau monde/DMPA, 2012.) – amely egyébként elnyerte az év francia hadtörténeti munkája díjat is –, fáradhatatlanul írja a neves vagy elfeledett kora újkori francia hadvezérek és/vagy történészek újabb és újabb életrajzi monográfiáit. Mint ismeretes, 2012-ben adta ki Villars marsallról szóló munkáját,¹ majd megalkotta Napóleon történészi portréját és a legutóbb megjelent Vendôme marsall életrajza mellett még ez utóbbi személy obskurus biográfusának, Bellerive lovagnak is szentelt egy kötetet. E néhány év alatt figyelemre méltó teljesítményt felmutató fiatal történészt a szakmabeliek máris a kora újkori francia marsallok egyik legszakavatottabb tudósának tartják. Egyik legutóbbi kötetét – amely a L'Harmattan kiadó gondozásában látott napvilágot 2016-ban – szintén egy napjainkra teljesen elfelejtett francia marsallnak, Abraham Fabert-nak szentelte. A kivételesen nem a nemesi származású Fabert-t már a maga korában igyekeztek példaképül állítani, mint olyan személyt, akinek katonai teljesítményét a francia hadseregben értékelték. E teljesítmény eredményeképpen Fabert társadalmi felemelkedést szimbolizáló alakká válhatott. Az „első plebejus marsall”-ként számon tartott Fabert a III. Köztársaság korszakában az érdemen alapuló előremenetelt, vagyis a franciák számára oly kedves meritokráciát jelképezte. Fadi El Hage új könyve a megérdemelt szolgálat után a francia katonai társadalom élére kerülő harmadik rendből származó katona ikon-szerű figuráját vizsgálja a történetírás mítosza és történeti források alapján rekonstruálható valóság közötti eltérések mentén.

A könyv nagy érdeme, hogy számos tévhitet oszlat el. Egyrészt alaposan bemutatja Abraham Fabert származását. Noha valóban nem francia, hanem birodalmi német elzászi (Strasbourg) és később lotaringiai (Metz) családról van szó, amelynek neves tagjai a könyvnyomtatásnak köszönhetően emelkedtek ki a tömegből, az igazság mégiscsak az, hogy a család nemességet kapott 1603-ban IV. Henrik francia királytól. Ezt követően a marsall pályája már kevésbé tekinthető atipikusnak. A nemesi származás mellett nagyon jól követhető a Fabert család bonyolult kapcsolatrendszere a lotaringia és franciaországi nemességgel, amely kiválóan egyengethette az „ál-úrhatnám” fiatalember katonai pályáját. A másik fontos támogatást Jean Louis de Nogaret de la Valette, Épernon hercege (1554–1642) részéről kapta, aki Metz kormányzójaként hamar felkarolta az apja révén a hercegi klientúrába jól beilleszkedett fiatalembert. A herceg fontos szerepet játszott a IV. Henrik meggyilkolása utáni franciaországi helyzet konszolidálásában, ezért jelentős hatalomra és befolyásra tett szert Medici Mária régensnő és XIII. Lajos uralkodása alatt.

¹ *Fadi El Hage: Le maréchal de Villars. L'infatigable bonheur*. Berlin, Párizs, 2012. *Polgár Balázs* recenziója: *Hadtörténelmi Közlemények*, 127. (2014) 1. sz. 244–246. o.

Így kerülhetett a fiatal Abraham Fabert már 1613-ban a királyi gárdába. Katonai karrierje viszont – ellentétben a későbbi legendákkal – korántsem volt olyan magasra ívelő a kezdetekben, és hosszú évtizedek szolgálata után, viszonylag későn érett be az egyébként kiváló katonatiszt teljesítményének gyümölcse. A negyvenöt év szolgálat valóban kiemelkedően hosszú volt ebben a korban, és valószínűleg ez is hozzájárult annak a tévhitnek az elterjedéséhez, hogy Fabert nem nemesi származású lévén, csak igen hosszú katonáskodás után érhetett el a francia katonai pályafutás csúcsára. Ez utóbbi állítás egyébként teljesen megállja a helyét, a csaknem valamennyi háborúban résztvevő Fabert kiváló katona, nagyszerű hadszervező és a háborúzás alapját képező logisztikai kérdésekben is járatos szakembernek bizonyult. Legfontosabb munkáját az 1642-ben a Francia Királysághoz csatolt stratégiai fontosságú sedani erődítmény első katonai kormányzójaként végezte. Az erődöt hamarosan a Spanyol Németalföld határán lévő a francia területek egyik legbiztosabb támaszpontjává alakította, amely szerepet egyébként Sedan egészen a XIX. század végéig megőrizte. A Fronde idején Fabert kitartott Mazarin mellett, és az egykor protesztáns rebellis város kormányzójaként fontos szerepet játszott.

A kötet másik, számomra fontos újdonsága, hogy egy meglepő, de annál izgalmasabb hadtörténeti témát mutat be: azt, hogy egy nemes főtiszt uralkodóhoz fűződő, kitartó hűsége paradox módon hogyan gátolhatja a ranglétrán való előmenetelt. Természetesen itt nem általános problémáról, hanem nagyon is a XVII. századi francia történelem egyik jellegzetességéről van szó. A vallásháborúk utáni konszolidáció és az abszolutista államhatalom Richelieu bíboros és környezete által megindított módszeres kiépítése időszakában számtalan konfliktus keletkezett a királyi hatalom és a főnemesi klánok között. Ezek rendezése részben véres leszámolásokkal, részben kompromisszumok árán valósulhatott meg. Bevette gyakorlattá vált, hogy a marsallbotot olyan egykori rebellis – például a Fronde idején vezető szerepet játszó – főnemesek nyerték el, akiket ezzel igyekezett a pártjára állítani a királyi udvar. Noha Abraham Fabert négy évtizedes katonai szolgálata alapján rangidősként már jóval korábban megérdemelte a liliomdiszes marsallbotot, ennek elnyerésére végül csak 1658-ban került sor. Fadi El Hage tudományos életrajza végén összefoglalja a marsall életére vonatkozó művek rövid historiográfiai vázlatát, amelyben néhány, ma már kevésbé ismert korabeli szöveg – elsősorban Courtilz de Sandras *Histoire du maréchal de Fabert* című munkája és több párizsi könyvtárban őrzött kéziratos munka – segítségével mutat rá, hogyan keletkezett számos Fabert-t övező legenda. Ezek közül talán a legérdekesebb az a folyamat volt, melynek során Fabert az 1871-ben elveszített Elzász-Lotaringia első számú francia nemzeti hőségévé lépett elő. Ebben nagy szerepet játszottak XIX. század végi életrajzírói – Ernest de Bouteiller és Jules Bourelly –, akik máig is tudományos tekintélyt parancsoló életrajzaikban az „elveszett tartományok” szimbolikus figurájává alakították a metzi születésű egykori sedani kormányzót.

A kötet végén életrajzi kronológia, bibliográfia és részletes bibliográfia található. A téma iránt behatódóbban érdeklődő olvasó természetesen jobban örült volna, ha lábjegyzetekkel és névmutatóval is ellátták volna a szöveget. Itt valószínűleg a könyvsorozat népszerűsítő jellege és a kötet terjedelmi korlátai szabták meg a szerző lehetőségeit. Mindenesetre Fadi El Hage a XVII. századi európai katonai pályák elgondolkodtató alapkérdéseit felvető új kötete alapján nemcsak Abraham Fabert marsall életét, hanem a magyar történelem hasonlóan elfelejtett katonai kiválóságait is érdemes volna újra felfedeznünk.

Tóth Ferenc